

„HIMES UDVAR“ A VÁRBAN

**Bóbiskoló szék, terelérő asztal,
szuszék, Thoroczkay-Wigand Ede
népművészeti muzeumban**

(Képek a mellékletben)

Már az ősszel feltűnt a Várban sétálóknak a Szent Háromság-utca egyik török időkbeli ittmaradt épületének különös, cirádás, vasrácsos kapuja. Közelebről könnyű felfedezni, hogy a hajlított vasrudak három ismert név kezdőbetűit ábrázolják: *G. M. B. = Gáspár, Menyhért, Boldizsár!* Alatta pedig székelystílusú ornamentika különböző alakzatai voltak láthatók. Közvetlen az érdekes kapu mellett széles, udvarházakra emlékeztető, részben festett üvegmozaikkal kirakott hatalmas ablak mögött erdélyi stílusú asztalt, székeket és kedves öreg állólámpát lehetett látni. Azóta sokan érdeklődtek: milyen közelebről az ódon ház belseje, mit rejtenek magukban a boltozatos szobák és ki él itt, a történelmi levegőjű falak között? A kíváncsiskodók azonban nem sokra mentek, mert csak kivételes esetben tudtak beszélni a házbellekkel és akkor sem tudtak meg többet, csak annyit, hogy különös, magabavonultan élő műgyűjtő a ház.

Amikor csengetésünkre kinyílt az érdekes vaskapu és az öreg, kanyargós csigalépcsőkön feljutottunk az emeletre, a ház gazdája nyomban meg is jegyezte mosolyogva:

— Vasárnap és ünnepnap annyian állnak meg a ház előtt, hogy akár *előadást is lehetne tartani* a torockói stílusról, a székely népművészetről és mindarról, amit egy életen keresztül gyűjtöttem össze, ebben a „Himes-udvarban.“

Miután leültünk a pompás, színes, boltozatos szobában, az egyik kényelmes „bóbiskoló“-székbe, Thoroczkay-Wigand Ede, a népies székely ipar- és lakásművészet úttörője, lassan, az évtizedek emlékei között kutatva elmeséli az érdekes gyűjtemény történetét, amely alapja lett a rövidesen megnyíló „Himes udvar-élő muzeum“-nak.

— Tulajdonképpen festőművésznek indultam — mondja. — *Kelety Géza* annak idején nagy jövőt jósolt nekem, de úgy érzem, a művészetnek mégsem ez a területe köt le teljesen s más irányban tudom kiélni és megvalósítani a népművészetről formált elgondolásaimat. Nagy munkakedvvel vettem rá magam az iparművészetre. De amikor belemélyedtem a dolgokba, először azt kellett észrevennem, hogy az országban mindenütt *elrontott stílusú házakkal találkozom* és így jutottam arra a meggyőződésre, hogy mielőtt kiájsnánk a népi művészet emlékeit és ezeket a motívumokat felhasználva, megteremténék az új stílust, először a keretet, az otthont, az épületeket kell ehhez igazítani. *Csak megfelelő hangulatu otthont lehet művészien berendezni.* Rájöttem: *a szerkezetből kell kiindulni*, ha tökéletes magyar népi művészetet akarunk. Mert másképpen hamisan öltöztetjük fel a lényegét. A század első évtizedében, 1907-ben léptem fel Erdélyben, a rövidesen ismeretté vált „Népházakkal“. Az eszme annyira megnyerte *Darányi Kálmán* tetszését, hogy megbízást kaptam az akkori földművelési minisztertől a falu különböző kulturintézményeinek stílusos felépítésére. Az első eredményre felfigyelt a kultuszminisztérium is és rövidesen mintegy hatvan népház tervezésére kaptam megbízást Erdélyben.

— *Mi a lényege tulajdonképpen az ön stílusának?* — kérdezzük Thoroczkay-Wigand Edét.

— Meggyőződésem, hogy nemzeti alapon épülő stílus csak a földből sarjadhat — válaszolta a mester. — Költészetünk, művészetünk alapja egyaránt népi erőkre vezethető vissza. Ez termékenyítette meg a magyar művészi képzeletet. Ezen az elvi alapon indultam el én is. Hosszas küz-

delmek után végül nemcsak Magyarországon, hanem a külföldön: Angliában, Ausztriában, Francia-, Német- Olasz- és Finnországban is megismerték stílusomat és legutóbbi előkelő hollandi szaklapok foglalkoztak vele. Utóbbi azért tartom fontosnak, mert szerintem ma az építőművészetben a hollandusok állnak az élen. A hollandok vezérelvül állították fel a *nemzeti hagyomány megőrzését*, amely megóv a kalandos eltévelyedésektől. Már az 1930-ban rendezett nemzetközi építészeti kongresszuson is ezt keresték és így kapott nagy elismerést a *különleges magyar stílus*. Az építészeti egyesület hivatalos lapja ugyanakkor külön szobában foglalkozott munkásságommal. Talán nem szerénytelenül, ha megemlítem, hogy ilyen vonatkozásban magyar építész ezt eddig még nem érte el.

Kétségtelen, hogy Thoroczkay tárta fel a népi elemeket alapul vevő nemzeti stílust. Elmélete szerint a parasztház minden nemzeti építészeti „népdala“, amivel azt akarja kifejezni, hogy a parasztház ugyanazt a szerepet tölti be az életben, mint az ősi nóta.

— Ebben az épületben pedig, amelyet a fővárostól kaptam erre a célra, szemléltetőben akarom megvalósítani felfogásomat. A *Himes udvarban* szeretném bemutatni annak a kornak az életét és azt a környezetet, amely munkámra hatott, amelynek hatása alatt dolgoztam. Ezért nem adtam el eredeti terveimet, az általam készített székely, főleg torockai stílusú butorokat, hogy a fejlődés teljes képét adhassam. Saját gyűjteményemet kiegészíti még *Zumeczky Dezső*, a kiváló építész hagyatéka és *Körösfői-Kriesch Aladár* néhány páratlanul érdekes butortervezte.

A beszélgetés után végigjárjuk Thoroczkay-Wigand Edével a muzeum három termét. A népházak tervei mellett feltűnnek az ugynevezett iskolatemplomokról készült rajzok, amelyek a kultuszminisztérium megrendelésére készültek. Tíz ilyen iskolatemplom épült fel Erdélyben. A népi stílusban készült épületek lényege az, hogy az *iskolához szerencsésen összehangolt módon kis templomot csatoltak, gyóntatószékkel, szószékkel és még kórust is sikerült egyes helyeken felállítani.* Az iskolatemplomhoz kapcsolódott még a tanítói lakás. Sajnos, az érdekes épületek csak Erdélyben maradtak meg, az ország többi részeiben már nem sikerült megvalósítani...

Vót eccő egy királ...

A II. emeleti teremben, amely dolgozó-fogadószoba, legfeltűnőbb darab egy összehajtható kerek asztal. A torockói motívumú butordarabot mese fonja körül: „*Vót eccő egy királ...*“ és annak egy lánya és a pásztor, aki elnyerte kezét. Az asztal egyik lába a mesekirályt ábrázolja, másik a pásztor, harmadik a királylányt és végül negyedik, a bonyodalmaikon keresztül egymáshoz jutott fiatal párt. Az asztal lapján öreg mesemondó székely asszony arca és körülötte különböző csillagképek, amelyekről elindult a történet. Ez a butordarab is Thoroczkay-Wigand Ede terve alapján készült torockói egyszerű székely mesterek kezemunkájával. Nagyon kedves a bóbiskoló-szék és a különböző butordarabok, amelyeken a bivalyfej, a székely pásztor, a torockói udvar domborművét faragták ki bicskával. Az alsó helyiségben, a „női szobában“ a libapásztor ábrázoló virágtartó, a székely varrottasokkal takart heverő, a színes cserépedények sorakoznak. Lefelé esik utba, a boltozatos alsó terem, amely a török hódoltság idején *hárem volt*, most erdélyi „terelérő“. A fal mellett háttérben a *szuszék*, amely tulajdonképpen gabonás láda, oldalt a tornácszerű oszlopos hajlásban a padkán szűrők, párnák. Nagyon szép a mennyezetről lelógó vaslámpa, a csodaszarvas finom sziluejtéjével. A világos, széles ablak előtt pedig barátságosan hív egy kis *terelérőre* a torockói asztal, a faragott támlás székekkel és az állólámpával. Nem célunk a „Himes udvar“ valamennyi darabját felsorolni, majd ha elkészül a katalógus, világosabban lehet látni: mi is van felhalmozva tulajdonképpen a torockói gyűjteményben?

— Harminc év munkájának eredményét gyűjtöttem itt össze és majdnem tíz esztendőig tartott, amíg ezt az otthont sikerült kiharcolnom a fővárostól. Érdekes és kedves ez a 300 esztendő budai ház, de azért jobb szeretném, ha ennél tágasabb, muzeumnak inkább alkalmas épületet szerethetnék a gyűjteményem számára.

Koröda Miklós.